

idén att tro och religion till sist är en fabricering av det mänskliga medvetandet. Problemet är att Barth här missar hela den filosofiska fonden för Schleiermachers teologi. Likt flera av sina romantiska generationskamrater var Schleiermacher djupt fascinerad av Platon (ca 428–ca 348 f.Kr.), vars verk han flitigt översatte, och såg sig själv som del av en augustinsk tradition av tro som söker vetande. När han brukar termer som ”sinne”, ”känsla” eller ”åskådning” för att beskriva trons epicentrum hos människan är det därför givet att dessa alltid står i relation till en källa som är djupare än det mänskliga medvetandet – nämligen Gud som alltings ovillkorliga grund.

Men lika lite som Schleiermacher tummade på övertygelsen om Guds oändliga väsen, lika lite tummade han på övertygelsen om människans ändliga vara. Att betona vår ändlighet handlar emellertid inte om att fastna i ett dystert begrundande av våra brister och oförmågor. Snarare handlar det om att erkänna den ofullständiga och provisoriska naturen i allt mänskligt kunnande och skapande. Denna hållning gick igen i Schleiermachers livslånga benägenhet att aldrig avsluta sina verk, att i stället skriva om, skriva till och ge ut i nya utgåvor. Kanske är det bästa sättet att vara hans arv troget därför att erkänna att vi aldrig blir färdiga med hans verk – vilket även Barth rörande nog medgav att han aldrig blev.

Jayne Suenungsson
Professor, Lund

Benny Grey Schuster. *Om påskelatteren*. Köpenhamn: Forlaget Vandkunsten. 2019. 493 s.

Att läsa *Om påskelatteren* av Benny Grey Schuster är som att sjunka ned i en väl insutten skinnfåtölj i ett rum med bokhyllor från golv till tak och läppja på ett glas portvin. Författaren själv är värd. En lärd, associativ och generös värd. Då och då under samtalet hoppar han upp ur stolen och går fram till

någon av bokhyllorna och tar ner en volym. ”Här, jag måste få visa dig. En fantastisk text från 1700-talet som tar upp just det du pratar om nu.” En annan gång letar han fram en tidningsartikel ur någon av högarna på golvet eller reciterar en dikt med precision. Han rör sig genom genre och tider.

Benny Grey Schuster är teolog från Århus. Sedan 1997 har han varit lektor och studieledare vid Folkekirkens Uddannelse- og Videnscenter i Løgumkloster. Han har ägnat sig åt religionsfilosofi, skrivit om teater och kyrka och intresserar sig för konst och kyrkoarkitektur. Redan tidigt påbörjade Schuster ett forskningsprojekt om komedi- och trageditraditioner och om förhållandet mellan teater och kyrka. 1999 fick projektet en annan inriktning och resultatet blev boken som här recenseras. Schuster hade nämligen i sina studier återkommande stött på begreppet påskskrattet med hänvisningar till en latinsk källskrift från 1518, ett brev av Johannes Oecolampadius (1482–1531), verksam i Basel och delaktig i reformationen där. Schuster undrade över varför texten, om den nu var så central som det verkade i litteraturen, aldrig blivit översatt. Sagt och gjort. Med hjälp av Martin Sander Harbsmeier fick han brevet från Oecolampadius till Wolfgang Capito (ca 1478–1541) översatt. Brevet, med förord av Capito, ingår i Schusters bok. Den latinska grundtexten återges parallellt med den danska översättningen. Här känner vi igen den generöse värden. Den som vill och kan ska självklart kunna jämföra texterna och måhända våga sig på att själv översätta några rader.

Efter en inledning presenteras Oecolampadius text. Därefter är boken indelad i fem kapitel: ”Hvad var påskelatter?”, ”Påskelatterens virkningshistorie”, ”Påskelatteren i Danmark”, ”Argumenter for og imod påskelatteren”. Det avslutande femte kapitlet, ”Lo Jesus?”, fungerar lite som en fristående essä och utgör intressant läsning även om man inte studerar de andra delarna av boken.

Vad är då påskskrattet? Företeelsen har rötter i en gammal kyrklig tradition där

prästen på påskdagen skulle få församlingen att skratta och därför berättade anekdoter eller roliga i historier i predikan. Dessa historier kunde tydligtvis röra sig över ett brett register från mer oskyldiga skämt till ekivoka skrönor. Under medeltiden var det inte ovanligt med dramatiska gestaltningar och upptåg, främst utanför kyrkorummet. Schuster framhåller att det unika med påskskrattet är att det är knutet till kyrkorummet och att prästen är aktör, vilket oftast inte var fallet i andra spel och spektakel. De som förespråkade påskskrattet måste också ha menat, skriver Schuster, att det inte fanns någon motsättning mellan uppståndelse tron och gapskrattet. När skrattet tillämpades på det sättet kunde det ju inte sägas representera den onde. Snarare tvärtom.

Vad säger då Oecolampadius? Han är den förste som kommenterar skrattet men han är inte den som uppfann företeelsen. Möjligen var det han som myntade begreppet ”risus paschalis”, påskskrattet. Han försvarar inte fenomenet utan tar avstånd från det. Han anklagas av prästkollegor för att vara tråkig när han inte underhåller med roliga historier. Samtidigt tycker de att han inte är tillräckligt allvarlig eftersom han inte skrämmer församlingen med drastiska beskrivningar av domen. I ett brev till Oecolampadius berättar studiekamraten från Heidelberg, Wolfgang Capito, nu dekan och predikant i domkyrkan i Basel, om klagomålen. Oecolampadius går i svaromål. Det finns fler än de som uppskattar skämten, betonar han. Allvarligt menade gudstjänstbesökare har setts lämna kyrkan för att undslippa historierna. Särskilt stötande tycker Oecolampadius det är att skämtandet sker från predikstolen och att det sker på den heligaste av dagar. I Oecolampadius beskrivning av det han tar avstånd från och genom hans sätt att försvara sig mot sina antagonister växer en bild av påskskrattet fram.

Schuster visar hur det genom hela kyrkohistorien har funnits både motståndare till och förespråkare för skämtets plats i gudstjänsten. Det finns en rörelse där skämten

från gycklarnas spel utanför kyrkan flyttar in i kyrkorummet. I en motsatt strömning rör sig predikan ut på torgen. För att kunna konkurrera med andra som uppträder där har predikanten använt skämtet som retorisk modell.

Går det då att hitta bibliska belägg för det ena eller det andra? Schuster fastslår hur evangelierna aldrig uttryckligen skriver att Jesus skrattar. Att han gråter omnämns däremot. Däremot ser Schuster hur man inom teologin på senare tid genom att läsa mellan raderna kunnat upptäcka sammanhang där det inte alls är långsökt att tänka sig att Jesus skrattar. Som gäst vid bröllopet i Kana till exempel. Flera av liknelserna han berättar har förvisso också humoristiska poänger. Genom att uppöva en känslighet för språkets nyanser och det som inte uttrycks direkt i ord kan bilden av Jesus fördjupas.

Schuster ställer samtidigt kritiska frågor till det fenomen han tycker sig se, nämligen att de underhållande dragen fått starkare ställning i vår tid. Är predikanterna offer för en tidsanda som vill att allt ska vara underhållande och som skyr allvaret? Måste allt vara roligt?

Styrkan i Schusters bok är att den ger oss möjlighet att läsa Oecolampadius tidiga beskrivning av påskskrattet. Att det sker genom en brevväxling gör materialet särskilt levande. Vi möter en människa som brottas med frågan. Schuster själv är också genom hela boken mycket närvarande som skribent. Han är både värd och ciceron. Associationsrikedomen, de många litteraturhänvisningarna och de stundtals omfattande noterna skänker läsaren rika möjligheter till utvidgad bildning och ger uppslag till fortsatt läsning längs några av de vindlande vägar författaren föreslår.

I någon mån kan man också säga att just det samma är bokens svaghet. Materialet är så överväldigande och associationerna så rikhaltiga att det kan vara svårt att omfatta helheten. Det finns en viss risk att man går vilse bland tankespåren.

En absolut styrka är Schusters förmåga att ur ett historiskt material ställa frågor till vår samtid. Predikanten får möjlighet att reflektera över hur han eller hon ska förhålla sig till evenemangskulturen i vår tid och fundera på vilka retoriska modeller som kan behöva utvecklas för att nå fram och beröra. Hur ge plats för stort allvar och djup glädje i predikokonsten?

Det är dags att resa sig ur skinnfåtöljen och lämna biblioteket och samtalet med den generöse värden. När vi just sagt adjö ropar Schuster efter oss, "Vet ni förresten vad som skulle kunna sägas vara världshistoriens äldsta hermeneutiska regel? Jo, som man ropar i skogen får man svar!"

*Lena Sjöstrand
TD, Lund*